

ROBERT DODARO

Duhovnik kot grešnik po nauku sv. Avgušтина

Če polemiko z donatisti¹ v današnjem času sploh obravnavajo v semeniščih in na teoloških fakultetah, jo verjetno predstavijo samo na kratko, morda v okviru uvoda v cerkveno zgodovino ali pa morda pri zakramentalni teologiji. Večina študentov se verjetno v najboljšem primeru morda v osnovi seznani s tem, da je v zgodnjem četrtem stoletju skupina radikalnih afriških kristjanov sklenila, da škofje, ki so svete knjige izročili rimskim cesarskim oblastnikom v času Dioklecijanovega preganjanja, po njihovem mnenju sploh niso bili pravi škofje, ter da tudi zakramenti, ki jih le-ti podeljevali, niso bili niti veljavni niti učinkoviti. Študenti se morda seznani s tem, da je Avguštin v nasprotju z omenjenim stališčem dokazal tisto, kar je kasneje postalo uradno stališče katoliške Cerkve o zakramentih, t. j. da veljavnost določenega zakramenta ni odvisna od moralnega oziroma duhovnega stanja duhovnika, ki ga podeljuje, ampak od Kristusa, od katerega izhaja vsak zakrament. Če namreč polemiko z donatisti obravnavamo na pravkar omenjeni način, je to sicer strokovno korektno, vendar ne zadostuje. Čim bolj se namreč poglobimo v dela krščanskih piscev iz omenjenega obdobja, tem bolj lahko doumemo tako vizijo Cerkve in njene svetosti, ki so jo donatistični škofi ponujali svojim privržencem, kot tudi privlačnost, ki ga je omenjena vizija imela na te pristaše. S tem ko namreč poskušamo doumeti, zakaj je donatistična logika pritegnila nekatere posameznike, bomo lahko bolje razumeli, zakaj se je Avguštin slednji zoperstavil z nasprotnim stališčem o Cerkvi in njeni svetosti.

Tako Avguštin kot tudi donatisti so bili mnenja, da je najpomembnejše poslanstvo duhovnikov prav podeljevanje zakramentov, predvsem krsta in evharistije. Seveda so oboji priznavali, da duhovniki opravljajo tudi druga pomembna poslanstva, kot je npr. oznanjevanje Božje besede, poučevanje ter spodbujanje in tolažba kristjanov v njihovi veri. Vendar prav krst in evharistija

vernikom prinašata največji duhovni mir in spravo, ki sta temelja za svetost. Prav zato imajo namreč zakramenti ključno vlogo pri posvečevanju kristjanov, duhovniki pa so nepogrešljiv del tega procesa. Prav to je skupni in pomemben temelj, ki Avguštinovo stališče združuje s stališčem njegovih nasprotnikov. Kot sem že predhodno omenil, se obe stališči razlikujeta v svojem pojmovanju Cerkve in

narave svetosti, ki jo Cerkev omogoča preko zakramentov.

Naj v zvezi z donatisti najprej omenim, da so le-ti pojmovali Cerkev tako, kot je to opisal sveti Pavel v svojem Pismu Efežanom, t. j. kot "Cerkev, brez madeža, gube ali česa podobnega/..." (Ef 5,27). S tem so hoteli poudariti, da je bila Cerkev v takratnih zgodovinskih okoliščinah sveta zato, ker so bili sveti oz. s težkimi grehi neomadeževani vsi njeni pripadniki. Donatisti so namreč menili, da so prav oni preostanek nekoč ogromne, mednarodne Cerkve, ki je zaradi nemoralnosti duhovnikov izgubila svojo dušo. Prepričani so bili namreč, da je njihovo poslanstvo omenjeni preostanek zaščititi pred škandalom duhovniške izdaje, ki je tako oskrnil svetost katoliške Cerkve. Po njihovem mnenju namreč takratna Cerkev ni več zmogla niti ohranjati prave vere, ampak je tudi ogrožala duhovno življenje vseh, ki so prihajali v stik z njo, in to z enakim grehom in škandalom, v katerega je bila vpletena že v času Dioklecijanovega preganjanja. Po drugi strani so se donatisti videli kot 'Cerkev mučencev', t. j. kot Cerkev, ki vztraja skupaj s tistimi kristjani, ki so ji ostali zvesti v obdobju preganjanja. Menili so namreč, da je njihovo Cerkev očistilo prav to preganjanje. Da bi lahko ohranili vero svojih očetov, so se morali prepričati, da bodo vsi njihovi privrženci postali in ostali sveti vse svoje življenje. Trdili so, da je njihova Cerkev edina oaza v puščavi, ki jo je povzročil svet greha. Po njihovem prepričanju je namreč 'katoliška' Cerkev že dolgo pred tem izdala samo sebe in se tako ni več razlikovala od poganškega, grešnega sveta, ki jih je ogrožal. Prepričani so namreč bili, da se bodo samo njihovi duhovniki skupaj z zakramenti, ki so jih podeljevali, uspešno zoperstavili grehu, ki je uničil preostalo Cerkev.

Po mnenju donatističnega škofa Petilijana Konstantinskega donatistični ideal² pooseblja Psalm 23, ki obudi podobo oaze v puščavi: "Na zelenih pašnikih mi daje ležišče; k vodam počitka me vodi. Moja duša poživilja /.../" (Ps 23). Omenjeni škof tako zelene pašnike in vode počitka, ki poživljajo dušo, postavlja

nasproti "dolini sence smrti", ki predstavlja preganjanje, ki ga morajo člani Cerkve doživljati v času svojega življenja na zemlji. Po Petilijanovem prepričanju omenjeni psalm govori o "našem krstu", s čimer želi poudariti, da krst, ki ga podeljuje skupnost, ki ji sam pripada, krščenca iz puščave popelje k vodam počitka na zelene pašnike, kjer nato varno živi vse dni svojega življenja, dokler za vekomaj ne biva v Gospodovi hiši. Petilijan trdi, da morajo namreč kristjana pred dolino smrti obvarovati duhovniki, katerih žrtve in molitve so učinkovite le, če je njihova vest čista. V skladu s tem katoliške duhovnike nagovarja takole:

"Če namreč molite k Bogu ali pa mu ponižno izražate svoje prošnje, vam to popolnoma nič ne koristi, saj so vaše slabotne molitve zaradi vaše, s krvjo omadeževane vesti neučinkovite (niso uslišane); Gospod Bog namreč mnogo bolj ceni čisto vest kot pa ponižne prošnje, saj je že Kristus sam dejal: "Ne pojde v nebeško kraljestvo vsak, kdor mi pravi: »Gospod, Gospod,« ampak kdor uresničuje voljo mojega Očeta, ki je v nebesih" (Mt 7,21).³

Kako pomenljiva obtožba! Petilijan namreč z omenjenimi besedami jasno poudari, da kadar duhovniki molijo v imenu laikov, Bog daje veliko večji poudarek na njihovo vest kot pa na besede, s katerimi ga le-ti nagovarjajo v svojih molitvah. S tem, ko trdi, da imajo vsi katoliški duhovniki "s krvjo omadeževano vest", Petilijan nobenemu izmed njih ne pripisuje specifičnega osebnega greha, ampak jih obtožuje kolektivne krivde, ki so jo stoletje pred tem zakrivali njihovi predhodniki. Kljub temu, da Avguštin svojemu nasprotniku ves čas dopoveduje, da katoliški škofi in duhovniki njegovega časa niso bili v ničemer povezani z omenjenimi prestopki, pa po Petilijanovem prepričanju omenjeni kolektivni greh predstavlja "kri", ki bo za vekomaj omadeževala vest katoliških duhovnikov in izničila moč molitev in zakramentov, ki jih slednji podeljujejo.

Če želimo v polnosti doumeti Petilijanovo stališče, moramo razumeti dva elementa njegove zakramentalne teologije. Pri prvem

gre za način, kako zakrament deluje kot posrednik med duhovnikom in tistim, ki ga prejema; drugi pa predstavlja ovire pri duhovniku. Po Petilijanovem prepričanju namreč pri krstu "vest tistega, ki podarja svetost," očisti dušo krščenca.⁴ Sedaj pa podrobneje preučimo pravkar omenjene besede. Po Petilijanovem mnenju namreč vest krščenca očisti prav čista vest duhovnika oz. "vest tistega, ki podeljuje svetost" (lat. *conscientia ... sancte dantis*). Da bi lahko natančno razumeli, kaj je morda Petilijan hotel poudariti z omenjenim izrazom, moramo poudariti drugi omenjeni element v njegovi zakramentalni teologiji, t. j. ovire pri duhovniku.

Pravkar omenjeni argument je težje razložiti. Po mnenju modernih teologov, ki so ga poskušali razvozlati, Petilijan razlikuje med dvema vrstama greha, t. j. med grehom Cerkve in grehom posameznika. Grehi Cerkve, kot sta npr. izročanje svetih knjig na ukaz rimskih oblastnikov in krivoverstvo, so sicer maloštevilni, vendar pa so pogubni za Cerkev, saj ogrožajo njeno svetost. Po mnenju donatistov se je namreč to zgodilo tako katoliški Cerkvi v Afriki kot tudi drugod po vsem svetu. S tem, ko je katoliška Cerkev ohranila občestvo s tistimi katoliškimi škofi, ki so zagrešili greh izročanja svetih knjig v času Dioklecijanovega preganjanja, je po vsem svetu za vekomaj zaznamovana z grehom relativno majhnega števila škofov. Tako katoliški škofje in duhovniki celo stoletje kasneje ostajajo dediči omenjenega greha in škandala, zaradi česar so njihovo posvečenje kot tudi zakramenti, ki jih podeljujejo, nični in neveljavni.

Zdi se, da donatisti v svoji duhovnosti pretirano poudarjajo materialistične koncepte v zvezi s kultom, ki jih zasledimo že v Stari zavezi, kot sta obredna čistost in njeno nasprotje, t. j. zaznamovanost z grehom. Veljavnost zakramentov je tako po prepričanju donatistov odvisna od materialne izmenjave oziroma mediacije (posredništva) med duhovnikom in tistim, ki določen zakrament prejema. Tako npr. pri krstu duhovnik svojo

svetost prenese na krščenca na ta način, da njegovo vest očisti s pomočjo svoje lastne, čiste vesti. Donatisti trdijo, da katoliški duhovnik na krščenca prenese krivdo, ki jo je podedoval od svoje Cerkve. Po prepričanju donatistov se namreč pri podeljevanju določenega zakramenta vzpostavi konkretna vez med duhovnikom in tistim, ki krst prejema, zaradi česar je laikova duhovna rast odvisna od duhovne rasti duhovnika, ki mu določen zakrament podeljuje.

Predhodno sem že opisal enega izmed omenjenih dveh elementov, ki sestavljata donatistični koncept svetosti, t. j. prepričanje o tem, da mora biti Cerkev "sveta in brez madeža", ta vidik pa dopolnjuje še Petilijanova podoba Cerkve kot oaze sredi puščave. Ko namreč omenjeni podobi povežemo z idejo zakramenta, preko katerega se duhovnikova svetost prenese na laike, nam postane še bolj jasno, da donatistična teologija pretirano poudarja vidni in otipljivi aspekt svetosti. Za donatiste je namreč zelo pomembno to, kako se svetost na zunaj odraža na članih Cerkve. Trdijo namreč, da mora biti svetost vidna in oprijemljivo sveta, še posebej, če jo primerjamo s svetom izven Cerkve. Trdijo namreč, da je potrebno natančno razločevati med svetostjo Cerkve in grešnostjo posvečenega sveta. Tako laiki hrepenijo po tem, da bi videli svetost pri svojih duhovnikih in jo občutili kot nekakšen *dolby surround*, ki jih obdaja. Duhovniki naj bi tako predstavljali ideal svetosti Cerkve. Ko laiki pogledajo duhovnike, naj bi tako v njih prepoznali svete može in vzor kreposti oz. vsaj može, ki niso omadeževani z grehom. Za laike se torej svetost Cerkve manifestira v telesu oz. v osebi škofov in duhovnikov. Dokler se bodo duhovniki laikom zdeli sveti, bodo slednji prepričani o tem, da je sveta tudi njihova Cerkev in da se bodo lahko, dokler bodo ostali v njej, uspešno ubranili pred svetom.

Z omenjeno mislijo zaključujem prvi del svojega članka, ki je načrtno zgodovinski in naj bi predstavljal okvir za tisto, kar sledi v nadaljevanju. V drugem delu članka bom

predstavil Avguštinov odziv na donatistično teologijo, opisal pa bom tudi njegov pogled na duhovništvo in svetost. V skladu s tem bom predstavil Avguštinov koncept duhovnika kot grešnika, v zaključku svojega članka pa se bom malce navezal na problematiko Cerkve, duhovništva in svetosti v sodobnem času.

Avguštin je menil, da je donatistično pojmovanje duhovnika škodljivo za vse vpletene strani. V prvi vrsti je bilo namreč škodljivo za duhovnika, saj ga je spodbujalo k temu, da sebe pojmuje kot svetnika in ne kot grešnika. Še bolj pa je bilo škodljivo za donatistične laike, saj je v marsičem ogrožalo njihovo duhovnost.

Avguštin meni, da je donatistični koncept duhovnikov lahko teološko in psihološko zelo škodljiv za laike donatiste, saj le-ti svoje duhovnike pojmujejo kot svetnike oz. kot tiste, ki nikoli ne grešijo. Po eni strani namreč lahko ti laiki z duhovniki postanejo skoraj obsejeni, saj se jim v želji, da bi si pridobili tako svetost, kot naj bi jo imeli ti duhovniki, pretirano dobrikajo. Po drugi strani pa ideja svetniških duhovnikov spodbuja posameznike, da duhovnikom zavidajo njihovo svetost. Po Avguštinovem prepričanju si namreč mnogi posamezniki tako močno želijo posnemati svetost, ki jo vidijo pri svojih duhovnikih, da skušajo njihovo svetost tudi prekositi. Po njegovem prepričanju namreč verniki svetost pogosto preveč zlahka pojmujejo kot sad lastnega prizadevanja oziroma kot nekaj, kar lahko posameznik doseže z lastnim trudom. Za razliko od njih pa Avguštin svetost pojmuje predvsem kot nekaj, kar Bog uresničuje v nas brez naših zaslug. Na vrhu donatistične verske lestvice se nahajajo krščanski mučenci, med katere sodijo tudi donatistični mučenci. Donatisti so bili namreč poučeni, da morajo svojo svetost primerjati s svetostjo mučencev (zaradi česar sta se pojavljali prikrita zavist in tekmovalnost). Po njihovem prepričanju so prvi postali sveti mučenci, takoj za njimi pa škofje. Avguštin tako donatiste obtožuje, da svoje duhovnike enačijo z angeli, saj jih

postavljajo za vzornike, ki jih morajo laiki posnemati (omenjeno pojmovanje je prepoznal kot obliko zavisti).⁵

Druga nevarnost, ki jo je Avguštin prepoznal v lažni duhovnosti, ki jo zagovarjajo donatisti, je v tem, da Bog pri njej nima nobene specifične vloge, ampak je le oddaljen in tihi božanski sodnik. Že v Petilijanovem konceptu krsta ima namreč Bog zelo omejeno vlogo, saj mora le presoditi, ali ima duhovnik, ki je podelil omenjeni zakrament, čisto vest. Avguštin se posmehuje Petilijanovemu pojmovanju. Trdi namreč, da po mnenju donatistov Božje posredovanje pri očiščenju vesti krščenca ni potrebno; donatisti so namreč prepričani, da je edini pomembni dejavnik pri omenjenem zakramentu duhovnik, ki stoji pred njimi, t. j. duhovnik, ki ga lahko vidijo in se ga dotaknejo. Po Avguštinovem mnenju donatisti večji pomen pripisujejo duhovnikovi osebnosti svetosti kot pa resničnosti, a nevidni oz. nedotakljivi svetosti Boga. Avguštin pravzaprav to pojmuje takole: bolj ko je neko občestvo prepričano o svoji svetosti, manj prepozna svojo potrebo po Bogu. Po Avguštinovem prepričanju nas greh, če nič drugega, zagotovo nauči tega, da potrebujemo Boga.

Avguštin je hitro spoznal, da je pretirana želja donatistov po tem, da bi bili Cerkev "sveta in brez madeža", zgolj povečala njihovo duhovno negotovost in jih še bolj spodbudila k temu, da so se pretirano osredotočali na svetost svojih duhovnikov. Avguštin namreč donatiste obtožuje, da Bog njihovim laikom grehe odpusti izključno zaradi molitev njihovih škofov (*sacerdotes*)⁶. Donatistični teologi, ki so zagovarjali omenjeno stališče, so v dokaz svojih argumentov navajali sledeče besede iz Prve Samuelove knjige: "*Če se kdo pregreši proti človeku, se more zanj zavzeti Bog; če pa se kdo pregreši proti Bogu, kdo se bo zavzel zanj?*" (1 Sam 2,25). Omenjeno prepričanje izvira iz levitskega duhovništva iz Stare zaveze, ki je poudarjalo obredno čistost. V skladu s tem pojmovanjem so lahko le tisti duhovniki, ki so bili resnično sveti in tako popolnoma ločeni

od vernikov, darovali sveto in Bogu všečno daritev ter vernikom omogočili Božje odpuščanje njihovih grehov. V nasprotju z omenjenim naukom pa Avguštín trdi, da najbolj popolno krščansko interpretacijo vloge hebrejskih duhovnikov v Stari zavezi zasledimo prav v Pismu Hebrejcem, ki duhovnike pojmuje kot osebe, ki pogled vernikov usmerjajo na Jezusa Kristusa, edinega velikega duhovnika. Avguštín namreč na več mestih poudarja, da je Jezus Kristus edini do sedaj živeči človek, ki je bil popolnoma neomadeževan z grehom. Samo Kristus je edini v človeški zgodovini, ki je tako izpolnil starozavezne kriterije za velikega duhovnika. Edinole njegova daritev je sveta in le on lahko popolnoma odkupi grehe vseh ljudi, tudi grehe škofov in duhovnikov⁷. Avguštín donatiste obtožuje, da so zanemarili Kristusovo vlogo ženina Cerkve, saj so si slednjo prilastili njihovi škofje. Donatisti so namreč svoje škofo in duhovnike pojmovali kot vzor svetosti, ki je prisotna v njihovih skupnostih zato, da bi to laike opominjalo, da sestavljajo Božje ljudstvo. Po mnenju Avguštína namreč lahko omenjeno poslanstvo izvrši le Kristus, saj je edinole On ženin Cerkve.

Vendar Avguštín ni le kritiziral donatistične teologije, ampak je svojim nasprotnikom ponudil tudi svojo vizijo duhovništva, ki je duhovnika predstavljala kot grešnika, ki so mu odpuščeni grehi. Trdil je namreč, da njegovo vizijo podpira tudi podoba apostolov iz Nove zaveze. Avguštín tako donatiste opomni na dogodek iz Apostolskih del (prim. Apd 14, 8-18), v katerem se sveti Pavel in Barnaba uspešno ubranita poskusov ljudi, da bi ju potem, ko čudežno ozdravita hromeža moža iz Listre, častili kot bogova. Avguštín poleg tega navede še podoben primer pri apostolu Petru, ki pogane opozori, da naj slavijo Boga za čudež, ki ga je storil (prim. Apd 3,12-13). Za razliko od donatističnih škofov namreč apostoli niso oklevali svojih bratov v Kristusu prositi za molitev (prim. Kol 4,3; Apd 12,5; 1 Jn 2,1-2). Iz omenjenih primerov iz Svetega pisma lahko razberemo, da so apostoli dejansko priznavali, da so grešniki, ki potrebujejo

Božje odpuščanje, in so tudi javno izražali gorečo željo po tem, da bi laiki molili zanje, saj bi si tako lahko pridobili Božje odpuščanje. Avguštín trdi, da naj duhovniki v njegovem času sledijo zgledu apostolov, kar je prava usmeritev. Po njegovem mnenju je namreč pri osebni svetosti pomembno to, da verniki duhovnikov ne pojmujejo kot neko ločeno duhovniško kasto, ampak kot tiste, ki skupaj z njimi predstavljajo ude enega Kristusovega telesa. Avguštín je sicer menil, da si morajo duhovniki prizadevati za svetost in da laiki od njih lahko upravičeno pričakujejo, da bodo ostali zvesti obljubam, ki so del njihovega duhovniškega stanu. Vendar je omenjeni cerkveni učitelj hkrati tudi poudarjal, da se duhovniki ne smejo pretvarjati, da so bolj sveti, kot so v resnici, da ne bi tako zasenčili Kristusovega edinstvenega statusa edinega pravega svetega duhovnika v celotni človeški zgodovini. Laiki bi se morali namreč zavedati, da se ne smejo opirati na duhovnike, ampak na Kristusa, ki je edini pravi vir svetosti v njihovem življenju.

Eden najlepših primerov Avguštínovega razmišljanja o duhovniku kot grešniku lahko opazimo v njegovem komentarju o umivanju nog iz Janezovega evangelija (prim. Jn 13,1-20). Po Avguštínovem mnenju je namreč Jezus trdno odločen, da bo svojim apostolom odpustil vse grehe, ki so jih le-ti zagrešili v času, ko so ga spremljali pri njegovem javnem delovanju (pri čemer omenjene grehe simbolično ponazarjajo njihove umazane noge). V Jezusovem vztrajanju na tem, da bo Petru umil noge kljub njegovemu nasprotovanju, Avguštín prepozna Božje svarilo pred pretiranim duhovniškim ponosom, ki se med drugim odraža v neprepoznavanju lastnega greha. Peter Jezusa prosi, da naj mu ne umije le nog, ampak celotno telo, in Jezus mu zagotovi, da je že očiščen (kot pri svetem krstu). Avguštín ta Jezusov zgled oz. njegovo zagotovilo Petru uporabi, da pristaše donatizma opomni, da je odpuščanje grehov v Cerkvi možno tudi po opravljenem krstu in da so grehi lahko odpuščeni tudi škofom!

V svojem premišljevanju o umivanju nog Avguštín poveže Janezov evangelij (prim. Jn 13,1-20) z Visoko pesmijo: "Odpri mi, moja sestra, moja draga,/ golobica moja, moja krasotica,/ kajti moja glava je polna rose,/ moji kodri nočnih kapljic. / Slekla sem si obleko, kako naj se spet oblačim?/ Umila sem si noge, kako bi jih mogla umazati?/.../ (Vp 5,2-3.) Avguštín v možeh, "ki spijo, medtem ko so njihova srca budna," prepozna tiste kristjane, katerih poslanstvo v Cerkvi je kontemplativno in intelektualno. Omenjeni kristjani namreč "spijo" v tem smislu, da se aktivno (poklicno) ne ukvarjajo z oznanjevanjem Božje besede, s poučevanjem v veri ali pa s svetovanjem. Kljub temu pa so njihova "srca budna", saj preučujejo svete skrivnosti. V glasu tistih, ki se pritožujejo, da so si že umili noge, in sedaj nočejo vstati iz postelje, saj bi si jih ponovno umazali, pa Avguštín prepozna tiste duhovnike, ki opravljajo aktiven apostolat. To so dušni pastirji, veroučitelji, svetovalci, bralci Božje besede in vodje cerkvenih zborov, ki pri svojem delu z laiki v času svojega poslanstva zagotovo grešijo zaradi ponosa ali pa zaradi svojih padcev. Avguštín priznava, da mnogi izmed takih duhovnikov opustijo svojo duhovniško službo, ker izgubijo pogum zaradi grehov, ki jih zagrešijo med opravljanjem svojega aktivnega apostolata (pri katerem so si tako umazali noge). Omenjeni apostol take posameznike opomni, da jih Kristus vabi, naj "vstanejo iz postelje in odpro vrata" ravno takrat, ko bi raje opravljali manj naporne naloge. V skladu s to mislijo Avguštín navaja apostola Jakoba, ki opozarja, naj ne bo veliko tistih, ki poučujejo v veri, ker je to najbolj nevaren poklic, čeprav tudi sam priznava, da "v marsičem vsi grešimo" (Jak 3,1-2). Avguštín tako poudarja, da, kot bi omenjeni apostol lahko premagal svoj strah pred poučevanjem v veri kljub temu, da tudi sam "v marsičem greši", tako tudi duhovniki v njegovem času ne bi smeli dopustiti, da bi jih greh odvrnil od aktivnega apostolata. Kristus je namreč pripravljen svojim apostolom vedno znova umivati noge, če se le-ti pokesajo svojih

grehov. Vendar isti Kristus prav tako od svojih duhovnikov pričakuje, da potem, ko so očiščeni grehov, ponovno vstanejo iz postelje in se odpravijo na "prašno pot" svojega apostolata in se tako odzovejo Njegovemu klicu.⁸ V 10. poglavju svojih *Izpovedi* se namreč tudi Avguštín svojim donatističnim kritikom ne sramuje omeniti svoje grešne preteklosti in sedanjosti.⁹

V zaključku bi rad omenil nekaj vzporednic med Avguštínovo konfrontacijo z donatističnim modelom duhovnika kot svetnika in nekaterimi težavami, ki jih podoba duhovnika doživlja v današnjem času. V več pogledih sem opazil, da mnoga vprašanja, ki so povezana z aktualnimi škandali v zvezi s spolnimi zlorabami, ki so jih zagrešili duhovniki, spominjajo na polemiko z donatisti. Zdi se mi, da grešno, škandalozno vedenje relativno majhnega števila katoliških duhovnikov veliko bolj negativno vpliva na vero mnogih katoličanov kot pa na same žrtve zlorab in njihove družine. Pri tem ne mislim le na splošen šok in jezo, ki ju občutijo katoličani, ter na oba papeža, ki sta svojo papeško službo opravljala med tovrstnimi škandali, ampak predvsem na razočaranje nad vsemi katoliškimi duhovniki, ki že meji na obup in zaradi katerega so se v mnogih deželah pojavili splošno versko malodušje, nove oblike antiklerikalizma in težave znotraj katoliške skupnosti. Čisto mogoče je, da omenjeni pojavi kažejo določene podobnosti s predpostavkami, ki jih je donatizem zagovarjal v zvezi z naravo svetosti v Cerkvi in z odnosom Cerkve do svetosti duhovnikov. Na tem mestu bi rad poudaril, da tu ne mislim niti na odzive dejanskih žrtev spolnih zlorab oziroma njihovih svojcev, pa tudi ne na nezaupanje, ki smo ga duhovniki sedaj pogosto deležni s strani nekaterih laikov. Ali ni morda prav idealiziranje duhovnikov na neki način pripomoglo k temu, da mnogi katoličani sedaj gojijo negativna čustva do svoje vere zaradi omenjenih škandalov? Tudi donatizem je namreč gojil prepričanje, da so težki grehi in škandali, ki jih je zagrešila peščica škofov,

omadeževali vse katoliške duhovnike in da le-ti storjeno škodo lahko popravijo samo tako, da zapustijo katoliško Cerkev.

Mar tudi danes, tako kot v vseh obdobjih zgodovine, verniki močno ne čutijo, da je Cerkev sveto zatočišče pred grešnim svetom in duhovna oaza sredi puščave? Mar ni preveč katoličanov, ki želijo svoje škofe in duhovnike videti kot žive ideale svetega in kot može z nadnaravnimi sposobnostmi, s katerimi se lahko v svojem življenju popolnoma obvarujejo greha? Mar katoličani posredniške vloge, ki jo ima duhovnik pri podeljevanju zakramentov, ne razumejo prav tako kot pristaši donatizma, t. j. da osebna svetost duhovnika oziroma pomanjkanje le-te pozitivno ali pa negativno vpliva na "mero" svetosti, ki jo podeljeni zakrament posreduje tistemu, ki ga prejema? Za mnoge sodobne katoličane je značilno nekakšno kvazimaterialno pojmovanje svetosti, saj sta zanje vidni in otipljivi aspekt svetosti tako pomembna, da doživijo globoko razočaranje nad katoliško Cerkvijo, ko izvedo, da so njihovi škofje in duhovniki častihlepni, pohlepni, pohujšljivi, oziroma da so grešniki in kriminalci, ki imajo tudi nekatera druga grešna nagnjenja.

Po mojem mnenju tudi sami katoliški duhovniki pripomorejo k lastni duhovni idealizaciji, saj nikoli ne posežejo po prižnici in drugih priložnostih, s katerimi bi lahko pokazali bolj avguštinovsko teologijo duhovništva. V letošnjem letu duhovnikov imajo le-ti priložnost, da javno (a le na primeren način) priznajo svojo lastno grešnost in zveste vernike povabijo, naj Boga prosijo za odpuščanje (njihovih grehov) in za milost, da bi se jih lahko za naprej obvarovali. Po Avguštinovem mnenju je dilema osebne svetosti, ki jo je načel donatizem, deloma mogoče razrešiti s pastoralnim "izenačenjem igrišča" med duhovniki in verniki.¹⁰ Bolj kot bodo namreč duhovniki in laiki drug drugega podpirali pri

napredovanju v osebni svetosti, manj bodo duhovniki prepričani, da so neka posebna, sveta "kasta", ki je ločena od vernikov, s tem pa se bo zmanjšalo tudi število laikov, pri katerih bo moralna šibkost duhovnikov omajala njihovo vero v Kristusa in njegovo Cerkev.

Prevedla: Brigita Retar

1. "Donatizem: severnoafriško shizmatično gibanje, ki se imenuje po škofu Donatu. Njegovi začetki segajo v dobo preganjanj, ko so nekateri škofje oblastnikom izročili svete knjige (traditores). Po mnenju radikalnih kristjanov ti niso mogli več podeljevati zakramentov. Izredno so poudarjali čaščenje mučencev. Shizma se je dobro ukoreninila tudi zaradi nasprotovanja centralizmu rimskega cesarstva. Oblikovali so celotno cerkveno strukturo, tudi nasilju se niso izogibali. Šele Avguštin je uspel teološko ovreči njihov nauk, v praksi so jih bolj ali manj zatrli cesarski odloki, dokončno pa arabska okupacija." (Iz: Patrologija – kolokvij, sestavljen: Aleš Pečavar, dopolnil: Damjan Debevec, Ljubljana, januar 2006 (Vir: Prof. Miran Špelič – predavanja 2005/2006.)
2. Petilijan, kot ga je citiral Avguštin v svojem delu *Proti Petilijanovemu pismu* (lat. *Contra litteras Petilian*), 2,109.
3. Petilijan, kot ga je citiral Avguštin v svojem delu *Proti Petilijanovemu pismu*, 2,121.
4. Petilijan, kot ga je citiral Avguštin v svojem delu *Proti Petilijanovemu pismu*, 3,18. V latinskem izvirniku lahko zasledimo sledeče besede "conscientia namque sancte dantis attenditur, quae abluat accipientis."
5. Podrobnejši opis Avguštinovih domnev o donatistični "zavisti" si lahko preberete v delu Roberta Dodara z naslovom *Christ and the Just Society in the Thought of Augustine*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004, str. 97-104.
6. Prim. Avguštinove obtožbe lahko zasledimo v sledečih delih: *Govor Dolbeau* 26,52; 26,55; 26,45; *Proti Petilijanovemu pismu*. 2,240-241; *Govor Dolbeau* 26,54; *Razlaga psalmov* 6,2,20, ter Dodaro, op. cit., str. 98-99.
7. Prim. Avguštin, *Razlaga psalmov* 36,2,20 in *Govor Dolbeau* 26,57.
8. Prim. Avguštin *Razprave o Janezovem evangeliju* 55-57, še posebej 57.
9. Teologi so opazili nekatere antidonatistične težnje pri Avguštinovih *Izpovedih* (10. poglavje), v katerih je opisal grehe, ki jih je zagrešil v času svoje škofovske službe. Prim. Pierre Courcelle, *Recherches sur les "Confessiones" de saint Augustin*, Paris: Etudes augustiniennes, 1950, str. 26 in 247, in Maria Grazia Mara, *Agostino interprete di Paolo*, Milan: Edizioni Paoline, 1993, str. 214. Prim. tudi Avguštin, *Proti Kreskoniju*, 3,92.
10. Prim. Avguštin, *Govor Dolbeau* 26,57.